

Dick Harrison

De volks- verhuizingen

DE GESCHIEDENIS VAN
WEST-EUROPA, 375-800

1

Een politiek skelet

Schemering over de zeven heuvels

Meer dan een half millennium was Rome de koningin van de Middellandse Zee, een dikke prima donna aan de oevers van de Tiber, tronend op haar zeven heuvels vol paleizen, pleinen, tuinen, theaters, tempels, basilieken, badhuizen, aquaducten, catacomben en riolen. Rome was een schitterend juweel in de diadeem van het rijk en een stinkende, opgeblazen pad van werkloosheid en bloeddorst, een stad van filosofen, hoeren, gladiatoren, apostelen en winkeliers. Rome had zijn bloeiperiode gehad, een naar menselijke maat gemeten lange tijd, maar nu was de tijd aangebroken dat Rome zou vallen. *Sic transit gloria mundi*, zo vergaat de wereldlijke grootsheid.

Wie tegenwoordig in het uitgestrekte historische park dat reikt van het Colosseum tot het Capitool over de stenen bestrating loopt vol romantische gedachten over hoe alles onvermijdelijk vervalt, kan zich in feite niet half alle verval voorstellen waaraan de stad in de vroege middeleeuwen ten prooi viel. De val van Rome was groter dan de moderne ruïnes suggereren. De ruïnes van het Forum Romanum mogen dan zo vervallen als wat zijn, luttele eeuwen geleden was een flink aantal ervan er nog veel erger aan toe en vaak zelfs compleet onzichtbaar. Dit hele deel van Rome raakte in feite, op de kerken na, volkomen ontvolkt. De omvang van het oude Rome, dankzij de enorme Aureliaanse muur nog altijd met het blote oog te zien, was afgezet tegen die van het middeleeuwse en het vroegmoderne Rome onvoor-

stelbaar. Tijdens de zevende, achtste en negende eeuw stortte de stad in en glibberde ze richting het oude Marsveld aan de Tiber. De zeven heuvels werden verlaten en het Forum Romanum verwerd tot een weiland. De middeleeuwse reiziger die van de pauselijke Lateraanse basiliek (San Giovanni in Laterano, net binnen de stadsmuur) naar het eigenlijke Rome liep, wandelde een grote, verwoeste en landelijke leegte in met hier en daar een huisje, het hele stuk langs de Mons Caelius en de Esquilijn, langs het Colosseum tot aan de oude slopenwijken op de hellingen van de Suburra; daarna strekte het stadje zich uit richting de rivier en de Sint-Pieterskerk, die ook buiten de eigenlijke stadsbebouwing lag. Voor Rome waren de middeleeuwen donker, erg donker, een tijd geknipt voor en door barbaren uit de school van Rauching.

Niet veel Romeinen zullen zich aan het begin van de vijfde eeuw hebben kunnen voorstellen dat het zo slecht zou gaan. Het door God geliefde en door zijn keizerlijke regenten beschermde Romeinse Rijk leek onbedreigd. Natuurlijk zwierf er weleens een Gotische leider door de Balkan, die allerlei streken uithaalde, maar de legioenen van het rijk hielden de belangrijkste vijanden onder de duim en de grenzen waren veilig, zo dacht men. Zeker, de keizers woonden sinds tijden bij voorkeur in andere, strategisch geschiktere steden dan Rome (zoals Constantinopel, Milaan en, sinds kort, Ravenna), maar de stad aan de Tiber symboliseerde nog steeds de eenheid en tijdloze waarden van het rijk. Het feit dat het rijk in de vierde eeuw herhaaldelijk was onderverdeeld in verschillende administratieve eenheden met elk hun eigen keizer was niets om je zorgen over te maken: het West-Romeinse Rijk (de voornamelijk Latijnse cultuursfeer in het westen) en het Oost-Romeinse Rijk (het Griekse rijkdeel in het oosten) werden verenigd door hun gezamenlijke Romeinse en christelijke identiteit.

Een scherp waarnemer zou echter een dreigend gevaar hebben kunnen ontwaren in de groeiende rivaliteit tussen Rome en Noord-Italië, tussen de burgerlijke en militaire bovenlagen op het schiereiland. Het politieke leven werd in het vijfde-eeuwse West-Romeinse Rijk gedomineerd door de steden Rome en Ravenna. Rome was een demografische reus, een symbool van het hele rijk; hier kwam in zijn

gebruikelijke vergaderzaal op het Forum Romanum de oude Romeinse senaat bijeen. De senaat was toen nog een kracht om in alledaagse politieke aangelegenheden rekening mee te houden, en haar leden trachtten tot op het laatst de schijn op te houden dat ze leidinggaf aan een grootmacht. Ravenna daarentegen was in Italië de belangrijkste realpolitieke stad, ontoegankelijk gelegen, bijna onneembaar, te midden van een drassig landschap van moerassen en kanalen. De keizers resideerden bij voorkeur in Ravenna, en voor de bevelhebbers van het leger, die in de steden van Noord-Italië woonden, was de reis daarheen korter dan die naar Rome. De tegenstelling tussen Rome en Ravenna werd bovendien aangevuld door de tegenstelling tussen het leger en de burgerelite, niet in het minst betreffende het fiscale beleid. Het burgerbestuur had steeds meer problemen te verstouwen in hun pogingen de belastingen van rijke landeigenaren te innen, terwijl het leger betaling eiste en er niet voor schuwde in opstand te komen als de soldij te lang op zich liet wachten. Bij het gros van de conflicten tussen de civiele leiding (waartoe de keizer gerekend werd) en de militaire leiding, trok de eerste aan het kortste eind. In gewelddadige conflicten tussen pen en zwaard is het gewoonlijk, alle spreekwoorden ten spijt, het zwaard dat zegeviert.

Dat dat ook hier het geval was wordt met alle ongewenste duidelijkheid aangetoond door de voortdurende confrontaties met die volkeren die in de geschiedenisboeken gewoonlijk als ‘barbaren’ worden gedefinieerd, een term die in het huidige politiek correcte tijdperk meestal tussen aanhalingstekens wordt gezet. De Romeinen hadden aan externe vijanden, ‘barbaren’ dan wel beschaafdere onrustzaaiers geen gebrek. In die laatste categorie vielen de ervijanden in het verre Iran, die in die tijd onder de heerschappij stonden van de Sassanidische koningen in Ctesiphon, aan de Tigris. Voor ons zijn de Europese en Aziatische boeren en veehouders verder naar het noorden en westen echter interessanter. Volgens een oude, moeilijk uit te roeien gemeenplaats waren zij het die in de vijfde eeuw uit hun steppen, bossen en moerassen opraken om Rome om zeep te helpen.

Er was al geruime tijd gedoe met de volkeren aan de overzijde van de Rijn en de Donau. Sinds de tweede helft van de tweede eeuw na

Christus bezorgden ze de Romeinen van tijd tot tijd ernstige kopzorgen en noopten ze de ene na de andere keizer ertoe de legioenen te sommeren ten strijde te trekken. Het was halverwege de derde eeuw tot een heuse crisis gekomen, toen met name de Goten, ten noorden en ten westen van de Zwarte Zee, het oostelijke rijkdeel in de ene ellende na de andere hadden gestort. En ze waren de enige niet. In dezelfde eeuw betreden tot dusver onbekende stammenfederaties het toneel van de geschiedenis, klaarblijkelijk in de vorm van oorlogsallianties die aan hun martiale prestaties cohesie en identiteit ontleenden. Een van de meest bekende was de Alemaanse confederatie, wier naam we tot op heden terugvinden in de Franse aanduiding van de Duitsers, *allemands*. De Alemannen worden voor het eerst genoemd in 213, het jaar waarin een volk met deze naam zich langs het middele deel van de Main lijkt te bevinden. Ze opereerden in afzonderlijke, door hertogen aangevoerde groepen die herhaaldelijk de Rijn en de Donau overstaken om het land van de keizer binnen te vallen en te plunderen. Ze onderwierpen het huidige Zuidwest-Duitsland (Baden-Württemberg); de Romeinen zijn er nooit in geslaagd ze daar te verdrijven. Vanaf de vierde eeuw wisten ze ook het toezicht over gebieden in het huidige Oost-Frankrijk te grijpen, maar ze werden in 357 in hun opmars gestopt door een beroemd geworden veldslag bij het huidige Straatsburg. Halverwege de vijfde eeuw zouden ze hun machtsgebied zo uitbreiden dat het de Elzas omvatte en het grootste deel van het huidige Duitstalige gebied van Zwitserland.

De Alemannen behoorden tot de zegevierende volkeren die erin slaagden een blijvende stempel op hun deel van Europa te drukken. Andere hadden minder geluk. De nu nauwelijks nog bekende Juthungen (Lat. *Iuthungi*) bijvoorbeeld, een Duits volk dat halverwege de derde eeuw burens was met de Alemannen en net als zij voor de ene na de andere plundertocht de Donau overstaken. Ze verspreidden schrik en vrees in de Alpen en Noord-Italië, werden weliswaar verslagen door keizer Aurelianus (270-275), maar bleven niettemin naar believen branden en plunderen. Er zijn verslagen van latere Juthungse invallen op Romeins grondgebied, in de jaren 271, 297, 358 en 387, maar sindsdien lijkt het volk verzwakt te zijn. De bronnen noemen de volksnaam *Iuthungi* voor het laatst met het jaar 430, waarin ze door de

Romeinen werden verslagen. Wat er daarna gebeurd is? Waarschijnlijk werden de Juthungen ingelijfd als bondgenoten van de Alemanen en bestonden ze niet langer als een aparte groep.

De onrust trof bijna alle delen van het rijk, ook de noordelijkst gelegen Romeinse bezittingen aan de Atlantische Oceaan. Er had in de tweede eeuw n.Chr. in het huidige Holstein een volk geleefd dat de Saksen genoemd werd, en in de derde eeuw werd deze benaming door verschillende krijgsgroepen langs de Elbe en de Wezer overgenomen. Deze Saksen gebruikten vanaf de derde eeuw hun boten om de kusten van de Noordzee te teisteren, en al snel breidden ze hun aanvallen uit naar Groot-Brittannië en Gallië, helemaal tot aan de Golf van Biskaje.

In de vierde en vijfde eeuw zouden steeds meer van deze 'barbaren' zich in het rijk vestigen, vaak op volkomen vreedzame wijze. Sommigen werden verleid te komen om de grens te verdedigen tegen andere 'barbaren'. Anderen besloten, wie weet tijdens een plundertocht, dienst te nemen bij de Romeinen om zo hun positie te verstevigen in de regio die ze op dat moment onder toezicht hadden. Anderen meldden zich domweg met een groep andere 'barbaren' aan bij het Romeinse leger, waarna ze bijvoorbeeld naar een of ander afgelegen front gestuurd werden om de vijanden van het rijk te bestrijden. Aan deze volksverplaatsingen, waarop ik hierna nader zal ingaan, heeft het tijdperk van ca. 370-600 zijn naam 'de Grote Volksverhuizing' te danken. Het gros van alle 'volksverhuizingen' bestond voornamelijk uit dergelijke voettochten van krijgers binnen het Romeinse Rijk. Niet veel koningen of hertogen uit die tijd hadden plannen om het rijk omver te werpen of te verpletteren. Integendeel: ze benijdden de rijke Romeinse aristocraten en wensten zelf hun luxe levensstijl over te nemen. Veel nakomelingen van barbaren maakten carrière in het leger en zouden zich met het rijk identificeren; sommigen van hen werden zo machtig dat ze op eigen gezag keizers konden benoemen. In de eerste helft van de vijfde eeuw stonden grote delen van met name het West-Romeinse Rijk onder toezicht van uiteenlopende groepen vreemden, waaronder Alanen, Goten, Vandalen, Sueben en Bourgondiërs.

Alsof dat nog niet genoeg was, hadden de Romeinse autoriteiten zich bovendien zorgen te maken over de dreiging van interne vijanden, deels de voortdurende muiterij van legeraanvoerders (dat wil zeggen: presumptieve keizers) in afgelegen provincies, deels ook de moeilijker te interpreteren volksofstanden van zogenoemde *Bacaudae* ('Bagauden').

Wie werden er met deze benaming precies bedoeld? Negentiende- en twintigste-eeuwse historici hebben meerdere, volledig tegenstrijdige verklaringen aangedragen. In de extreme marxistische geschiedenisinterpretatie worden de aanhangers van de *Bacaudae* beschreven als militante boeren en arbeiders tijdens de hevige klassenstrijd die de overgang van de oude slavenmaatschappij naar het middeleeuwse feodalisme moet hebben gekenmerkt. In recente pogingen hun historische rol te duiden, komen ze veeleer naar voren als groepen met leden van alle rangen en standen, die vochten voor hun manier van leven in die regio's (vooral in Gallië) waar de Romeinse centrale macht (met name haar belastinginners) het toezicht was kwijtgeraakt. Toen krachtdadige laat-Romeinse leiders hen weer in het gareel probeerden te krijgen, zorgde dat voor problemen. De door deze eigenwijze Gallo-Romeinen bevolkte dorpen en landgoederen weigerden op te geven; liever leverden ze gewapend verzet tegen de veroveraars. Dit was een situatie waarin de Romeinse autoriteiten de nieuwe etnische groepen uit de volksverhuizingstijd goed konden gebruiken om Gallische gebieden te pacificeren en permanent te beveiligen. Dat lijkt te zijn gebeurd toen er ten noorden van de Loire rond 435 een *Bacaudae*-opstand uitbrak onder aanvoering van een zekere Tibatto. In die dagen stond het West-Romeinse Rijk onder gezag van een veldheer genaamd Aëtius. Deze stuurde een leger Alanen onder bevel van Goar, dat de opstand neersloeg. Dat de Romeinen de Alanen vervolgens land in *Gallia Ulterior* (ten noorden van de Loire) toewezen, doet vermoeden dat die grondgebieden niet alleen als beloning voor gedaan werk bedoeld waren, maar ook als basis om de militaire macht in de provincie te verstevigen. Het harde regime van de Alanen in *Gallia Ulterior* leidde overigens al snel tot een nieuwe opstand onder aanvoering van de arts Eudoxius. Ook de Goten, weten we, waren bereid de Romeinen te helpen provinciale onlusten de kop

in te drukken, onder meer door hun optreden tegen de Bacaudae op het Iberisch Schiereiland in 454.

Het voorbeeld van de Alanen en de Bacaudae ten noorden van de Loire laat duidelijk zien wat de Romeinen te winnen hadden door land aan de ‘barbaren’ ter beschikking te stellen. In gevallen waarin er te weinig Romeinse legioenen beschikbaar waren om toe te slaan tegen zowel vijandige burens als de opstandige bevolking in de eigen provincies, boden de ‘barbaren’ een militair alternatief. De nieuwkomers zelf spraken herhaaldelijk de wens uit opgenomen te worden in de verdedigingsstructuur van het rijk en vaak waren ze na toedeling van land aantoonbaar loyaal. Zo konden Romeinse leiders als Aëtius de Romeinse vrede, *Pax Romana*, herstellen en de werkelijke vijanden van het rijk teruggedwingen naar de barbaarse kant van de Rijn. Het bekendste voorbeeld van dit beleid is de Slag om de Catalaunische velden (waarschijnlijk tussen Troyes en Châlons-sur-Marne) in 451, waarbij de wilde Hunnen van Attila, die eerder zelf bij het alliantienetwerk van Aëtius betrokken waren, werden tegengehouden door een coalitie van Romeinen, Goten en Bourgondiërs.

Op de lange termijn had deze uitbesteding van de verdediging vanuit het rijk bezien natuurlijk niet bijster veel nut. Werden de Romeinse legioenen uit een regio teruggetrokken, betekende dat een potentiële kans voor de ‘barbaren’ om geheel eigen regimes te vestigen. Ze zullen dat oorspronkelijk niet zozeer van plan zijn geweest, maar eenmaal gewend zelfstandig te regeren binnen een wereldrijk dat alleen in theorie bestond, volgde de ontwikkeling nieuwe richtlijnen. Niet het gebrek aan goodwill bij de ‘barbaren’ was het belangrijkste probleem van het West-Romeinse Rijk, maar het gebrek aan eigen troepen. De interne tweedracht tussen keizers en opstandige provinciale contra-keizers verergerde de situatie ook nog eens. Laatstgenoemden konden het gebrekkige militaire vermogen van eerstgenoemden gebruiken om hun eigen positie te legitimeren. De West-Romeinse keizerlijke bestuurders in Ravenna hadden meer kopzorgen over zulke provinciale usurpatoren dan over de Goten, Alanen en Bourgondiërs. Men beseftte niet welk gevaar er op de lange termijn school in de aanwezigheid van autonome koninkrijken binnen de rijksgrenzen. Deze situatie blijkt duidelijk in de uit deze periode bewaarde geschriften.

De Romeinse schrijvers duiden de vijfde-eeuwse gebeurtenissen vanuit hetzelfde perspectief als ze met de Romeinse burgeroorlog in de derde eeuw hadden gedaan; ze hadden noch een algemeen politiek, noch een retorisch model voor de wijze waarop het ‘barbaren’-probleem moest worden aangepakt. Ze begrepen niet dat ze met een nieuwe bedreiging werden geconfronteerd.

Op de Catalaunische velden werkte de Romeinse tactiek in 451 nog uitstekend. Enkele jaren later brachten een paar gebeurtenissen echter in één klap de kwetsbaarheid van het West-Romeinse Rijk aan het licht. In 454 werd, in opdracht van keizer Valentinianus, Aëtius vermoord, een moord die vaak is beschouwd als een van de grootste stommiteiten die een West-Romeinse keizer kon uithalen; Valentinianus hakte zijn rechterhand af en verminkte het rijk. Er zijn echter goede redenen om aan te nemen dat Valentinianus wist wat hij deed. Aëtius was geen humane pacifist, maar een realpoliticus met een rekbaar geweten; het is goed mogelijk dat hij plannen smeedde om de keizer uit de weg te ruimen en zijn alliantienetwerk onder Gallische ‘barbaren’ te gebruiken om de troon voor zichzelf op te eisen. Verscheidene aanzienlijk minder vooraanstaande veldheren in de eerdere Romeinse geschiedenis hadden een soortgelijke keuze gemaakt. Bovendien was de dood van Aëtius op zich geen ramp voor de West-Romeinse politiek, want de ‘barbaren’ waren formeel gebonden aan de keizer zelf en niet aan de persoon van Aëtius. Maar het jaar daarop werd ook Valentinianus vermoord en dat versjterde het evenwicht van overeenkomsten dat de verhouding tussen de Romeinen en hun bondgenoten bepaalde. Buitendien stierf de West-Romeinse keizerdynastie uit, wat de politieke situatie nog complexer maakte. Goten en Bourgondiërs moesten hun houding bepalen tegenover verschillende troonpretendenten, van wie sommigen bovendien lokale wortels hadden in hun eigen provincies. De ene na de andere keizer werd ingehuldigd, ondervond weerstand, werd onttroond en stierf: Petronius Maximus, Avitus, Majorianus, Severus, Anthemius, Olybrius, Glycerius, Julius Nepos en Romulus Augustulus.

De tweede sterke man van Italië, Ricimer, een Romeinse krijgshoofd van Gotische en Suebische afkomst, speelde van 456 tot aan zijn dood

in 472 een hoofdrol in de West-Romeinse nationale politiek, na 457 met de titel *patricius*. Als opperbevelhebber kon hij zijn keizers naar believen steunen of verraden, en in de jaren 465-467 stond hij alleen aan het roer, zonder enige keizer. Van tijd tot tijd probeerden de ontevreden Romeinse provincieleiders de banden met Italië, Ricimer en zijn keizer helemaal te verbreken, wat de Gallo-Romeinse Aegidius (gest. 465) kort na 460 in Soissons ook lukte. In dit deel van het huidige Noord-Frankrijk creëerden Aegidius en zijn zoon Syagrius een onafhankelijk Romeins rijk, zoals ook sommige 'barbaarse' rijken steeds meer de vorm aannamen van onafhankelijke politieke entiteiten.

Nadat Ricimer stierf, nam de Bourgondische veldheer Gundobad een positie in zoals Ricimer die had gehad. Maar toen in 474 zijn marionettenkeizer Glycerius viel, keerde Gundobad terug naar zijn eigen volk in Oost-Gallië, waar hij nadien een persoonlijke machtspositie opbouwde als Bourgondisch koning. Het West-Romeinse Rijk naderde nu rap zijn door de geschiedenisboeken bekrachtigde jaar van de ondergang. Julius Nepos werd door de Oost-Romeinse keizer Leo I tot keizer verheven, maar al in 475 werd hij verbannen naar Dalmatië (het huidige Kroatische kustgebied), waar hij tot aan zijn dood in 480 over zijn eigen minirijk regeerde. Daarop liet de Romeinse leider Orestes zijn eigen zoon, Romulus Augustus, in de geschiedenisboeken bekend als Romulus Augustulus, 'kleine keizer Romulus', verheffen tot formele heerser van het rijk dat volgens de legende zou zijn gesticht door een held met wie hij zijn eerste naam deelde en dat door een politicus die zijn tweede naam droeg daadwerkelijk gevestigd was. In 476 werd de 'kleine keizer' afgezet door nog een barbaarse telg met controle over de Italiaanse legers, de Skirische koningszoon Odovakar. Deze riep zichzelf na zijn staatsgreep uit tot koning en regeerde Italië zonder een marionettenkeizer voor eigen gebruik aan te stellen. Het West-Romeinse Rijk was ten onder gegaan.

Het Gotische dilemma

De met stip bekendste en op korte termijn succesvolste veroveraars en plunderaars uit de tijd van de volksverhuizingen worden gewoonlijk aangeduid met de problematische verzamelbenaming 'Goten'. Dat die benaming zo lastig te vatten is, is grotendeels juist doordat

het een prominent en succesvol volk/verzameling groepen was. Tijdens de laatklassieke oudheid en de tijd van de volksverhuizingen was het in veel 'barbaarse' kampen populair om een Goot te zijn; het begrip omvatte reeds in de derde eeuw een aantal groepen die qua taal en historische achtergrond niet noodzakelijkerwijs veel gemeen hadden. Een volksterminologische ontwikkeling die tot talloze misverstanden en zinloze debatten onder generaties onderzoekers heeft geleid.

Het feit dat de schrijvers uit de tijd van volksverhuizingen zelf de neiging hadden begrippen door elkaar te halen en desgewenst zowel historische als etymologische oplossingen en legendes verzonnen, draagt ook niet bij aan de oplossing van het Gotische dilemma. De grootste boef in dit drama was de geleerde en verrassend lang levende Romeinse functionaris genaamd Cassiodorus (ca. 485-ca. 583). Als secretaris en adviseur van de Ostrogotische koning Theodorik de Grote schreef hij een grote kroniek van de vermeende geschiedenis van de Goten. Hoewel de tekst verloren is gegaan, is de inhoud grotendeels bewaard gebleven in de vorm van een door Jordanes geschreven samenvatting genaamd *De origine actibusque getarum* ('Over de oorsprong en prestaties van de Goten', ca. 550). Deze werken bevatten verschillende stommititeiten die door latere Europese ideeëntradities zwaar overschat zijn. Om de Goten een lange, glorieuze geschiedenis te geven, werden er diverse elementen uit volksverhuizingsmythen en oude legendes geplukt: de Goten werden vereenzelvigd met het antieke volk de Geten (die in feite niet meer dan hun naamsgelijke met de Goten gemeen hebben, iets waar Cassiodorus en Jordanes genoeg mee namen), en ze verlegden hun oergebied naar het noordelijkste gebied dat bekend was, een eiland genaamd Scandza, in de Oostzee. De mythen wonnen snel aan populariteit, vooral onder andere geschiedenisschrijvers, die de sterke verhalen van Cassiodorus als voorbeeld namen voor hun eigen mythen. Toen Paulus Diaconus in de achtste eeuw over de geschiedenis van de Langobarden schreef, begon hij dan ook met een langer verslag over wat we tegenwoordig als Scandinavië kennen. Ook een later werk als *Geste Danorum* (Kroniek van Denemarken) van Saxo Grammaticus, geschreven rond 1200, vertoont zichtbare sporen van Cassiodorus en Jordanes. Derge-

lijke verhalen, in Latijnse terminologie aangeduid als *origines gentium*, ‘de oorsprong van het volk’, zouden later een belangrijke retorische rol spelen in de ontwikkeling van die volken tot een klassiek, oud, bijna Romeins volk met een door God of de goden uitgestippeld lot.

De Gotische mythen in het werk van Jordanes hebben een grote impact gehad, met name op de oudere Zweedse historische traditie. In 1431 eiste bisschop Nicolaus Ragvaldi (Nils Ragvaldsson, gest. 1448) van Växjö tijdens het Concilie van Bazel een prominente positie als afgevaardigde uit de oerstreek van de Goten. Het eerste Zweedse geschiedeniswerk in proza, rond 1465 geschreven door Ericus Olai (overleden 1486), draagt de titel *Chronica regni Gothorum*, ‘De geschiedenis van het Gotische Rijk’. Olof Rudbeck de Oudere (1630-1702), hoogleraar aan de Universiteit van Uppsala, stelde in alle ernst dat het oude Gotische Zweden identiek was aan Plato’s Atlantis. Talloze lokale patriotten in Götaland, het zuidelijk deel van Zweden, zijn in de volle overtuiging dat Theodorik en Alariks voorvaderen, de Gotische helden uit de tijd van de volksverhuizingen, rond de meren Vänern en Vättern woonden of anders wel op Gotland? De tweede van de drie kronen in het Zweedse rijkswapen verwijst naar de heerschappij van de Zweedse koning over het *regnum Gothorum*, het ‘rijk der Goten’, enz., enz. De Zweden zijn weliswaar onovertroffen in hun vlijt om de Goten in hun nationale mythologie op te nemen, maar ze zijn lang niet de enigen. Schrijvers uit uiteenlopende landen en regio’s, waaronder Oostenrijk, Frankrijk, Spanje en zelfs de Verenigde Staten, hebben de Goten in verschillende tijden met trots aangewezen als hun glorieuze voorouders. De nazi’s liepen weg met de Goten. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd de Poolse stad Gdynia door de Duitsers omgedoopt tot Gotenhafen, en Hitlers bureaucraten maakten vergaande plannen voor een herbevolking van de Krim met echte Germanen zodra de Sovjet-Unie was verslagen. Daar in de Krim had namelijk de nederzetting van de oude ‘Krim-Goten’ gelegen, een splintervolk dat in het Oosten was gebleven toen de andere Goten naar het westen trokken en dat pas in de achttiende eeuw assimileerde met de omliggende bevolking. Simferopol zou worden omgedoopt tot Gotenburg en Sebastopol tot Theoderichshafen.

Van plunderende barbaren tot culturele bloeiperiode: een nieuw perspectief op een ondergewaardeerd tijdperk

Toen de Pax Romana, de lange periode van vrede en voorspoed in het Romeinse Rijk, in stukken brak, verspreidden woeste horden Germanen en Hunnen zich over heel Europa op zoek naar graan en goud. Eeuwenlang werd deze periode van volksverhuizingen afgeschilderd als chaotisch. Historicus en hoogleraar Dick Harrison nuanceert het beeld van die barbaarse plunderpartijen en werpt licht op de culturele bloei op verschillende plaatsen in Europa. Harrison vertelt de verhalen van de slavin Bathildis, die verkocht werd en eindigde als de echtgenote van de Frankische koning Clovis; van de gewetenloze Merovingische koning Chilperik van Soissons, wiens politiek gekenmerkt werd door intriges, plunderingen en geweld; van hertogin Romilda van Friuli, door de geschiedschrijvers ten onrechte afgeschilderd als een 'schaamteloze lichtekooi'; en van Chrodechild en Bassina, de 'wilde nonnen van Poitiers' die vanuit hun klooster een militaire expeditie opzetten. *De volksverhuizingen* geeft een fascinerend, diep en complex beeld van West-Europa in de overgang tussen de oudheid en de vroege middeleeuwen.

'De Dertigjarige Oorlog is zo ongelooflijk veelzijdig, dat alleen een bijzonder stoutmoedig historicus het in zijn hoofd haalt het hele conflict in een boek te beschrijven.'

– NRC Handelsblad over De Dertigjarige Oorlog

Uitgeverij Omniboek

